

Kelebekleri, weer eens wat anders!

Tekst en foto's:
Albert Vliegthart
De Vlinderstichting

Vlinders (in het Turks: Kelebekleri) kijken in Turkije is een kunst apart. Het land kent tussen de 350 en 400 soorten dagvlinders. Hoe oostelijker, des te meer onbekende soorten. Dat wil zeggen: soorten die ontbreken in West-Europa. Dit artikel gaat over de regio aan de Middellandse zee, ongeveer op de helft van Turkije, ten noorden van Cyprus. In de zomer kan het hier zeer warm worden, eind mei is het aangenamer hoewel het kwik soms kan oplopen tot 30 graden.

Aan de zuidkust ligt het dorpje Tasucu, vanwaar makkelijk de Göksudelta kan worden bezocht. Dit gebied is vooral bekend bij vogelaars. Bijzondere soorten als marmereend, rosse waaiersstaart en zwarte frankolijn worden vaak als doelsoort genoemd. De delta bestaat uit een droge vlakte met lagunes, een natte voordelta en

Oostelijke pijpbloemvlinder.

een rijk cultuurlandschap. In de droge beddingen lopen Moorse landschildpadden rond en vliegen leuke libellensoorten zoals de purperlibel (*Trithemis annulata*) en de slanke oeverlibel (*Orthetrum sabina*). Hier komen vlinders drinken op de vochtige bodem. Met wat geluk vind je hier oostelijk andoordikkopjes en kustdikkopjes. Boven de lagere vegetatie vliegen vaak kleine blauwtjes zenuwachtig heen en weer. Amethistblauwtjes! Op de drogere vlakte kom je al snel het resedawitje tegen, dat hier algemeen is. Verder zijn hier weinig vlinders te vinden, maar des te meer libellen; windvaantje (*Selysiothemis nigra*) en moriaantje (*Diplacodes lefebvrei*) zitten vaak in obeliskhouding in de lage duintjes. Aan de noordkant van de delta liggen meer rietvelden en agrarisch gebied. Ook bij uitstek een vogelgebied met veel roofvogels, scharrelaars en reigersoorten. De meeste libellen vind je bij de kanaaltjes die de akkers moeten voorzien van water. De meest opvallende soort hier is de mantelgrondzitter (*Brachythemis fuscopalliata*). Deze libel doet al behoorlijk oriëntaal aan, met zijn grotendeels donkere vleugels en lichte vleugeltoppen. En heb je veel geluk, dan vind je hier de rode korenbout (*Libellula pontica*).

Het Taurusgebergte

Zodra je de delta achter je laat, kom je in de heuvels van het Taurusgebergte. Achter de dorpen kun je vaak al leuke plekjes vinden waar christusdoornblauwtjes en heliotroopblauwtjes niet zeldzaam zijn. Op een goede plek kun je zo dertig tot veertig soorten vlinders aantreffen. De kunst is om de plekken met structuur en dus veel variatie in het landschap te zoeken. Het soortenpallet varieert per plek en hoogte. Hierdoor kun je redelijk wat bijzondere vlinders tegenkomen. Onderweg steken regelmatig kardinaalsmantels en turkse heivlinders de weg over. Op de open plekken bij de naaldbossen vliegen veel parelmoervlinders die soms moeilijk op naam te brengen zijn. Toortsparelmoervlinder is een gewone soort, die makkelijk verward kan worden met de tweekleurige parelmoervlinder en *Melitaea punica*, een Turkse soort. Vanuit de bomen klinkt net even een andere "tjoep". De turkse boomkle-

Het Taurusgebergte.

vers gedragen zich in ieder geval wel als echte boomklevers. Ze worden in de gaten gehouden door maskerklauwieren en finch tapuiten.

Hoger in de bergen ligt de archeologische bezienswaardigheid van Uzuncaburç, verscholen in een grillig landschap. Het omliggende kleinschalig akkergebied met veel kleine struikjes en ruige plekjes is aantrekkelijk voor onder andere het oostelijk oranjetipje en de prachtige roemeense klaverpage. Andere soorten die hier voorkomen zijn de oostelijke pijpbloemvlinder, het wikkeblauwtje en de blauwe ijsvogelvlinder. Je kunt hier lekker struinen, waarbij smaragdhagedissen en hardoenen (grote hagedissen) vaak voor je voeten wegschieten. In de hele omgeving zijn geen echte natuurgebieden, maar wel veel leuke plekken om even in de berm rond te snuffelen. Bestoven citroenvlinders lijken erg op de gewone citroentjes, maar een geoefend oog ziet de kleurverschillen in de vlucht. Op de vele kermiseikjes zitten veel kleine pages, waaronder de bruine eikenpage, maar ook de op de wegedoornpage lijkende *Satyrium abdominalis*. Echte Turkse soorten als *Polyommatus cornelia* (een soort icarusblauwtje) en *P. syriacus* (een soort adonisblauwtje) vliegen op open plekjes met veel bloemen. Op de drogere delen kom je de heremiet tegen en op de grote distels langs de weg zitten vaak prachtige dambordjes, die groter en veel witter zijn dan 'onze' dambordjes.

Het Taurusgebergte is nogal groot en naar riviertjes moet je echt zoeken. Deze zijn in de zomer vaak droog, maar in het beekdal bij Limonlu stroomt nog een riviertje. Op deze plek kom je al snel de grote schaduwzandoog tegen onder de bomen. Zuidelijke aurelia's zitten op muurtjes en bij de rivier zitten veel beekjuffers. Hiertussen zit ook de oriëntjuffer (*Epallage fatime*), die erg op een beekjuffer lijkt, maar geen bandering heeft.

De Emlivallei

Ongeveer 250 kilometer noordelijker ligt Demirkazik. Vanuit het zuiden zie je bij Pozanti het imposante kale maar vooral ruige gebergte liggen. Vanuit het pension in Cukurbag is het uitzicht op het gebergte zeer indrukwekkend. Hiervandaan lopen onverharde paden de bergen in. Een van de meest toegankelijke plekken is de Emlivallei. In de zomer zijn hier tentenkampen opgeslagen waar bergbeklimmers en wandelaars een nachtje kunnen bivakkeren. Onderweg vallen de turkse strandleeuweriken op en af en toe schiet er een vlinder voorbij. Niet ideaal om te vlinderen, maar dat wordt in de vallei weer helemaal goed gemaakt.

Voor deze vallei moet je eigenlijk de hele dag uittrekken. Vogels als aziatische steenpatrijs, steenarend, alpengierzwaluwen, klauwieren en roze spreeuwen trekken voortdurend de aandacht. Over de grond rennen de siesels soms pas op het laatste moment weg. Maar vooral de vlinders zijn hier goed vertegenwoordigd. Je kunt hier zo'n drie tot vier kilometer struinen. Zwart blauwtje, veldparelmoervlinder, zwarte apollo, oostelijk oranjetipje, 'turks bloemenblauwtje' en het zeldzame salieblauwtje vliegen hier met grote aantallen rond. De roemeense kla-

Turks bloemenblauwtje.

verpage is lastig te vinden, maar misschien wel de mooiste vlinder uit de streek.

Het Aladaggebergte

Het Aladaggebergte, met bergtoppen boven de 3000 m, karakteriseert zich door smalle kloven, waar het erg warm kan worden. Het hoogteverschil is vanaf het dorp tot de piek ruim een kilometer. Achter het dorp Demirkazik kun je een van de kloven inlopen. Hier leven veel hardoenen. Bij de struikjes vind je een bijzonder groentje, het 'pfeifers groentje', dat er – ondanks zijn groene vleugels en opvallende groene kop – anders uitziet dan ons eigen groentje. Het oostelijk oranjetipje is minder goed te benaderen. Langs de flanken van het gebergte liggen prachtige graslanden. Ook hier veel siesels en soms ook roodvoorhoofdkanaries. De veeloog en de oostelijke pijpbloemvlinder kun je hier tegenkomen. Bij de stroompjes vliegen enkele libellensoorten, zoals de zeldzame vogelwaterjuffer (*Coenagrion ornatum*).

Een echte aanrader is om 's ochtends vroeg met de tractor de bergen in te gaan. Het doel is om bij het ochtend-

Roemeense klaverpage.

Het Aladageberge.

gloren het kaspisch berghoën te zien en te horen roepen. Dit is een fenomenaal schouwspel, dat zelfs voor de niet-vogelaar zeer indrukwekkend is. Op flinke hoogte, met uitzicht op misschien wel het ruigste deel van deze bergketen, kun je genieten van steenbokken en bijzondere vogels zoals de rode woestijnvink. De tocht naar boven gaat er wel ruig aan toe, over de rotsige paden.

Buiten het gebergte, in de lagere delen, wordt het land intensief bewerkt. Helaas gebruiken de Turken hier veel "medicines for the trees", ofwel: puur vergif! Op mooie plekken blijken soms nauwelijks vlinders aanwezig; hier is het dus zaak om de juiste plekjes te kennen. In de buurt

Drinkgezelschap.

van Camardi is een zeer vlinderrijk dalletje, waar veel verschillende blauwtjes zitten: kobalt-, klaver-, bloemen-, dwergblauwtje, turks adonisblauwtje en nog een aantal andere soorten. Maar blijf opletten, want de perzische roodborst laat zich niet zo vaak zien.

Vlinders kijken in deze streek is best lastig. Op dit moment is de Engelstalige veldgids van Ahmet Baytas het enige handzame boek over de Turkse vlinders. Met de Europese gidsen kom je een heel eind; in het voorjaar is ongeveer 65% hiermee op naam te brengen, maar in de zomer ligt dit percentage lager. Ik zou zeggen: zit hier niet mee, maar geniet er gewoon van!

Waargenomen vlindersoorten

zwarte apollo	<i>Parnassius mnemosyne</i>	kobaltblauwtje	<i>Polyommatus coelestina</i>
oostelijke pijpbloemvlinder	<i>Zerynthia deyrollei</i>	klaverblauwtje	<i>Polyommatus semiargus</i>
oostelijk andoordikkopje	<i>Carcharodes orientalis</i>	"taurusblauwtje"	<i>Polyommatus cornelia</i>
klein kustdikkopje	<i>Gegenes pumilio</i>	turks adonisblauwtje	<i>Polyommatus syriacus</i>
resedawitje	<i>Pontia edusa</i>	zwart blauwtje	<i>Plebeius eumedon</i>
bestoven citroenvlinder	<i>Gonepteryx farinosa</i>	blauwe ijsvogelvlinder	<i>Limenitis reducta</i>
citroentje	<i>Gonepteryx rhamni</i>	zuidelijke aurelia	<i>Polygonia egea</i>
oostelijke oranjetipje	<i>Anthocharis damone</i>	kardinaalsmantel	<i>Argynnis pandora</i>
roemeense klaverpage	<i>Tomares nogeli</i>	veldparelmoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>
"pfeiffers groentje"	<i>Callophrys paulae</i>	toortsparelmoervlinder	<i>Melitaea trivialis</i>
bruine eikenpage	<i>Satyrion ilicis</i>	tweekleurige parelmoervlinder	<i>Melitaea didyma</i>
wegedoornpage	<i>Satyrion spini</i>	turkse knoopkruidparelmoervlinder	<i>Melitaea punica</i>
turkse wegedoornpage"	<i>Satyrion abdominalis</i>	grote schaduwzandoog	<i>Kirinia roxelana</i>
amethistblauwtje	<i>Zizeeria karsandra</i>	'groot dambordje'	<i>Melanargia titea</i>
dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i>	turkse heivlinder	<i>Hipparchia mersina</i>
salieblauwtje	<i>Pseudophilotes bavius</i>	heremiet	<i>Chazara briseis</i>
bloemenblauwtje	<i>Glaucopsyche alexis</i>	veeloog	<i>Proterebia afra</i>
"turks bloemenblauwtje"	<i>Glaucopsyche astrea</i>		
wikkeblauwtje	<i>Polyommatus amanda</i>		